

УДК 336.543.23

Тарасевич Н.В.*кандидат економічних наук, доцент кафедри банківської справи
Одеського національного економічного університету***Нікітюк К.І.***студентка кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету***Баранецька Н.О.***студентка кредитно-економічного факультету
Одеського національного економічного університету*

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ З ІНОЗЕМНИМ КАПІТАЛОМ У СУЧАСНІЙ БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

THE FEATURES OF THE FUNCTIONING OF BANKS WITH FOREIGN CAPITAL IN THE CONTEXT OF MODERN BANKING SYSTEM IN UKRAINE

АНОТАЦІЯ

У статті авторами розглянуто банківський сектор у контексті банків з іноземним капіталом. Досліджено особливості функціонування іноземних банків в сучасних умовах. У ході аналізу виявлено більшу стабільність банків з іноземним капіталом порівняно з приватними. Визначено сферу впливу в межах національної економіки. Обґрунтовано основні загрози надмірної присутності іноземного капіталу в банківському секторі.

Ключові слова: іноземний капітал, банківський сектор, стабільність, рейтинг, іноземний банк, перспективи.

АННОТАЦИЯ

В статье авторами рассмотрен банковский сектор в контексте банков с иностранным капиталом. Исследованы особенности функционирования иностранных банков в современных условиях. В ходе анализа отмечена большая стабильность банков с иностранным капиталом по сравнению с частными. Определена сфера влияния в рамках национальной экономики. Обоснованы основные угрозы чрезмерного присутствия иностранного капитала в банковском секторе.

Ключевые слова: иностранный капитал, банковский сектор, стабильность, рейтинг, иностранный банк, перспективы.

ANNOTATION

The article looks at the banking sector through the context of banks with foreign capital. The authors analyze the features of foreign banks functioning in modern conditions. In the process of the analysis, they point out that the stability of banks with foreign capital is bigger in comparison with private banks. The sphere of influence within national economy is defined. The main threats of excessive presence of foreign capital at the banking sector are also proved.

Keywords: foreign capital, banking sector, stability, rating, foreign bank, prospects.

Постановка проблеми. Як відомо, банківський сектор відіграє провідну роль у забезпеченні фінансової стабільності держави та підвищенні рівня розвитку економіки. Сучасна банківська система України виявилась найбільш вразливою до поточної економічної кризи. Останні роки стали для банківської системи України серйозним випробуванням, як наслідок, можна спостерігати загальне зменшення кількості банків, яких в країні тепер менше сотні. Але ця тенденція не поширюється на банки з іноземним капіталом, кількість яких зазнала лише несуттєвих змін. Отже, необхідно більш детально розглянути функціонування

банків з іноземним капіталом, а також те, яку роль вони відіграють в банківському секторі за сучасних умов.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Особливої уваги заслуговує функціонування іноземного капіталу під час світової фінансової кризи. Зокрема, М.Г. Дмитренко та Ю.В. Жежерун досліджували присутність іноземного капіталу в банківському секторі України у контексті з'ясування його впливу на стабільність фінансової системи держави у довгостроковій перспективі. Т.С. Смовженко та О.О. Другов обґрунтували доцільність розробки та застосування в Україні політики управління процесом купівлі вітчизняних банків закордонними інвесторами та розглядали їх можливі варіанти.

О.І. Барановський свої зусилля спрямував на дослідження через порівняння впливу іноземного капіталу на ринках банківських послуг України, Росії та Білорусії.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей функціонування банків з іноземним капіталом у сучасній банківській системі України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Жодна країна не може досягнути економічної стабільності в умовах ізоляції від світової економічної системи. Саме взаємопроникнення окремих національних економік через механізм іноземних інвестицій, створення спільних транснаціональних корпорацій і є основою глобалізації світової економіки.

Вплив іноземного капіталу на розвиток національної банківської системи багатограний і досить неоднозначний. З одного боку, поява іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі означає додаткові ресурси для активних операцій, кредитування економіки і громадян, передовий досвід роботи та управління банками, введення світових стандартів ризик-менеджменту, нових банківських технологій, автоматизації банківських процесів. Але, з іншого боку, виникає небезпека швидкого зростання частки іноземного банківського

капіталу, пов'язана з можливою втратою суверенітету у сфері грошово-кредитної політики, можливим посиленням нестабільності, несподіваними коливаннями ліквідності банків, спекулятивними змінами попиту і пропозиції на грошово-кредитному ринку, можливим відпливом фінансових ресурсів [1].

Але, незважаючи на певні недоліки, неможливо не сказати про важливість оцінки процесу залучення іноземного капіталу у контексті проблеми підвищення капіталізації банківської системи України. Про це свідчить досвід низки країн Центральної та Східної Європи, для яких активна експансія іноземного капіталу в банківській сектор розпочалася ще в середині 1990-х років [2]. В число основних гравців на ринках Східної та Центральної Європи сходять середні за світовими масштабами регіональні європейські банки, а саме бельгійський «КВС», австрійські «Bank Austria», «Erste» і «Raiffeisen», італійські «UniCredit» і «IntesaSanPaolo», французький «Societe Generate», німецькі «Commerzbank» і «DresdnerBank». Наприклад, в Чехії, Польщі, Угорщині, Словаччині та Словенії іноземними власниками банків є перш за все банки країн-членів ЄС.

Нині в Україні в умовах кризового стану економіки зникає поле для основних видів діяльності банків, які приносять прибуток, тобто зникають вкладники та кредитори. Ця проблема спричинила масову ліквідацію банків, і, якщо не приділити уваги подальшим умовам функціонування банків, це може мати гірші наслідки. Для більшої наочності згадаємо ефект доміно, де можна прослідкувати підвищену чутливість банківської системи загалом.

Як ми можемо спостерігати з рис. 1, наведеного нижче, структура іноземного капіталу в банківській системі зазнала деяких змін: на 1 січня 2017 року в Україні функціонували 96 банків, з яких 38 були з часткою іноземного капіталу, а 17 – зі стовідсотковим іноземним капіталом. Підставами для того, щоб визнати банк неплатоспроможним, є наявні проблеми

банка з виконанням обов'язків, недовірою на ринку, від'ємним власним капіталом та переважною кількістю проблемних заборгованостей.

Одним з найважливіших факторів стабільності іноземних банків можна назвати міцну підтримку материнських компаній як у фінансовому плані, так і з боку стратегії розвитку та технологій загалом. Зокрема, це дало змогу українській фінансовій системі втриматися у період фінансово-економічної кризи 2008-2010 років. Але у 2014-2015 роках вітчизняна економіка відчула на собі впливи створених раніше дисбалансів, як зовнішніх, так і внутрішніх. Не менш згубною для економіки країни була так звана чистка банків, що проводиться широко, масштабно і, як і рефінансування, без загальних і однакових для всіх правил. Як наслідок, в період 2014-2017 років було закрито більш ніж 90 банків. Але, незважаючи на загальне скорочення банків майже вдвічі, кількість банків з іноземним капіталом залишилася відносно незмінною, зменшилась лише на 11 одиниць, що вказує на більшу стабільність банків з іноземним капіталом.

На 1 січня 2017 року частка іноземних банків досягла свого найбільшого значення й склала 39,58%, що на 12,36 п. п. більше, ніж у 2014 році. Але треба відзначити, що таке стрімке зростання відбулося не через збільшення кількості іноземних банків, а через зменшення кількості національних банків.

Зміни були зумовлені не лише закриттям, але й перерозподілом в структурі капіталу. Тобто деякі українські банки викупаються іноземними інвесторами. Дослідження, які були проведені фахівцями МВФ та Всесвітнього банку, показали, що внаслідок приватизації, злиття банків з іноземними банками, зміни структури деяких банків вдалося істотно підвищити ефективність функціонування банківського сектору у цих країнах. Наприклад, у 2015 році «Укргазпромбанк» був викуплений компанією «Primestar Energy FZE» (ОАЕ), а також у тому ж році новим власником «Астра банку» стала

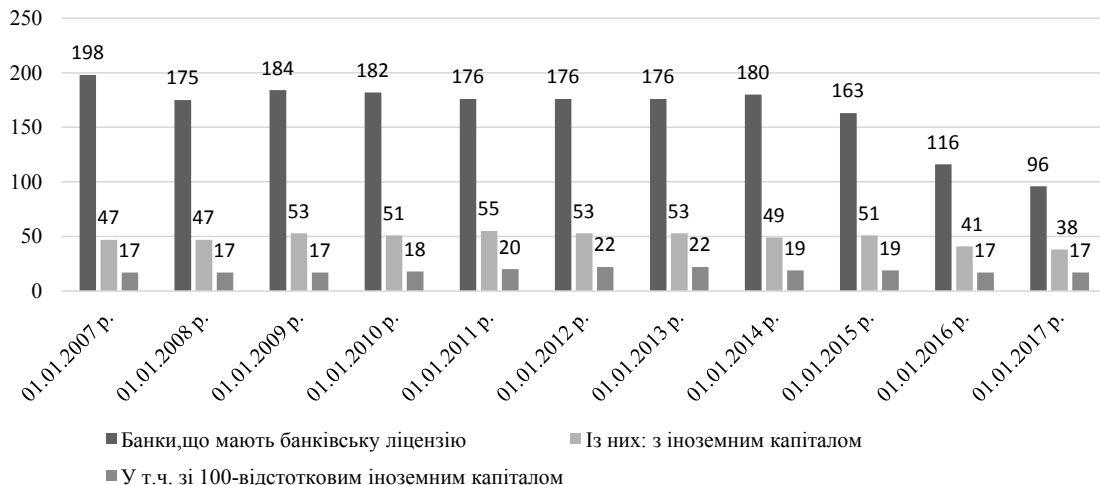

Рис. 1. Кількість банків в Україні у період 2007-2016 рр. [3]

українсько-американська аграрна компанія з реєстрацією на Кіпрі «AgroHoldingLimited» [4]. Найчастіше українські банки викупають з метою більш зручного управління компанією, наприклад, якщо інвестор має справу з валютою та з постійною необхідністю керувати платіжними та з такими умов банк може стати прибутковим та важливим елементом.

Доля іноземного капіталу в банківській системі впливає як на кількісні, так і на якісні показники, на відсоткові ставки, на тарифи банків та на якість послуг, що надаються банками [3].

Лідерами рейтингу життєздатності найбільших банків, що працюють в Україні, який складено «Forbes» за результатами першого півріччя 2016 року, стали установи з іноземним капіталом. Банки оцінювалися за такими кількісними показниками надійності, як ліквідність, рентабельність, достатність капіталу, а також якісними факторами безперервності платежів, підтримки акціонерів та ризиків країн їх походження. До групи А з високим рівнем життєздатності увійшли французький «КредіАґріколь», австрійський «Райффайзен Банк Аваль», німецький «ПроКредит Банк», голландський «ІНГ Банк Україна», американський «Сітібанк», «УкрСиббанк» (Франція та ЄБРР), «Правекс-Банк» (Італія), «Кредо-Банк» (Польща), «UniCreditBank». Замикає десятку лідерів «Альфа-Банк», який належить «АВН Group». Група В в рейтингу представлена 13 банками із середнім рівнем життєздатності, з яких три є державними, три – банками з іноземним капіталом, решта – приватними вітчиз-

няними. Державній «тріяді» («Ощадбанк», «Укресімбанк» і «Укргазбанк»), незважаючи на підтримку з боку Мінфіну і досить високу ліквідність, треба буде покращити якість кредитних портфелів і знайти внутрішні джерела залучення капіталу. До групи С із задовільним рівнем життєздатності увійшли три приватні вітчизняні і три російські банки [5].

Серед найбільш прибуткових банків за підсумком минулого року (рис. 2) більшість склали банки з іноземним капіталом – 7 банків, також 2 банки з державною часткою («Ощадбанк», «Укргазбанк») та один з приватним капіталом («ПУМБ»). На топ-3 найбільш прибуткових банків («Райффайзен Банк Аваль», «Сітібанк» та «ОТП Банк») припадало 57,5% загального обсягу прибутку, отриманого банківською системою України [6].

Також на січень 2017 року, згідно з рейтингом «Форіншурер», який був складений на базі офіційної статистики українських банків, наданої НБУ у грудні 2016 року, зазначено, що в п'ятірку найбільш надійних банків України входять такі банки, як «КредіАґріколь Банк», «Райффайзен Банк Аваль», «Ощадбанк», «Кредобанк» та «Укресімбанк» [7]. У табл. 1. представлені показники прибутковості найбільш надійних банків України. Можемо бачити, що три з п'яти найбільш надійних банків є банками з іноземним капіталом.

Ці банки також мають вищу рентабельність активів та капіталу порівняно з державними банками, що забезпечує їх конкурентні переваги.

Тому можна стверджувати, що іноземні банки не тільки змогли пережити кризу з мінімальними збитками для балансу і репутації, але й продовжують утримувати стратегічний курс на збереження ринкових позицій в Україні [5].

Головними причинами більш високої стресостійкості іноземних банків стали:

- фінансова підтримка материнських структур;
- більш висока лояльність вкладників;
- менш ризикова політика фондуювання з меншою залежністю від ресурсів роздрібних вкладників;

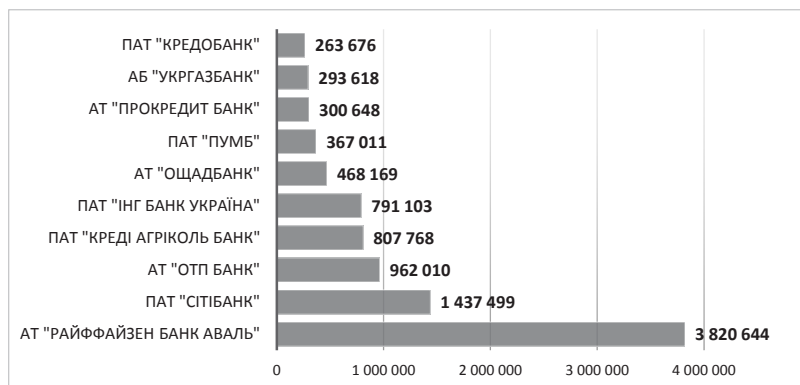

Рис. 2. Найбільш прибуткові банки України за результатами 2016 року, прибуток (тис. грн.)

Таблиця 1

Найбільш надійні банки України [7]

Назва банку	Власники	Кількість підрозділів в Україні	Рентабельність активів (%)	Рентабельність капіталу (%)
«КредіАґріколь Банк»	«Credit Agricole», Франція	164	2,72	25,18
«Райффайзен Банк Аваль»	«Raiffeisen Bank», Австрія	551	3,56	28,70
«Ощадбанк»	Державний, гарантується 100% вкладів	3 798	0,30	13,97
«Кредобанк»	«PKO Bank Polska», Польща	109	3,18	22,33
«Укресімбанк»	Державний	108	-0,30	-4,22

– своєчасний вихід більшості іноземних банків з високомаржинального бізнесу споживчого кредитування;

– ефективна стратегія зниження витрат і реорганізації мережі [8].

Іноземні інвестори завжди були більш дисципліновані у виконанні регуляторних вимог НБУ і у першому півріччі збільшували статутні капітали своїх «дочок» активніше, ніж місцеві банки.

Висновки. На даному етапі економічного розвитку Україна перебуває у такій ситуації, коли власними силами їй неможливо досягти значних зрушень в соціально-економічному становищі, тому залучення іноземного капіталу в національну економіку є необхідним для сприяння цьому процесу. Існування і розвиток іноземних банків на ринку України позитивно впливають на систему загалом. У них більше можливостей щодо підтримки своїх філіалів, вони в хорошому сенсі посилюють конкурентну боротьбу, змушуючи банки з локальним капіталом еволюціонувати. Крім того, сам факт функціонування іноземного банківського бізнесу на українському ринку – це позитивний сигнал і для міжнародних інвесторів, що загалом перспективно для економіки країни [9]. Серед позитивних моментів присутності іноземних банків можна виділити такі: швидше та ефективно впровадження передових методів банківської діяльності; зростання обсягу кредитних ресурсів та посилення стабільності їх джерел; спроможність іноземних банків з вищою капіталізацією здійснювати кредитну діяльність навіть під час економічного спаду; розширення спектра якісних послуг, комплексний підхід до обслуговування різних клієнтів; запровадження міжнародного досвіду фінансового оздоровлення, реорганізації та реструктуризації банків, що набуває зараз особливо великого значення в умовах об'єднань, поглинання і злиття банків.

Тому функціонування іноземного капіталу в банківській системі України є важливим фактором, оскільки підвищує її стійкість в період внутрішніх і зовнішніх потрясінь [10].

Але не треба забувати про певні загрози, які несе в собі надмірна частка кількості іноземних банків, такі як загроза економічному суверенітету, відтік прибутків з країни, зростання ризиків спекулятивної діяльності, можливі загрози фінансовій та економічній безпеці країни через лобювання власних інтересів іноземних інвесторів на банківському ринку.

Також важливим елементом є структура власності банків з іноземним капіталом, оскільки вона впливає на функціонування та стабільність банківської системи й визначає напрями її розвитку. При цьому значення має ідентифікація

не лише кінцевого власника, але й країни походження капіталу з метою виключення неконтрольованості банківського ринку і відтоків капіталів закордон, зокрема в офшорні зони.

В основі конкурентного регулювання іноземних банків має лежати використання державними органами сукупності методів та інструментів, які забезпечують недопущення монополізації діяльності банків з іноземним капіталом на українському банківському ринку, створюють умови для розвитку добросовісної конкуренції, сприяють підвищенню конкурентоспроможності банківської системи і формуванню ділової репутації на міжнародному фінансовому ринку.

Таким чином, можна зробити висновок, що подальший моніторинг ситуації на ринку з іноземним капіталом є в пріоритеті, тому що національна валюта девальвує. Це може стати причиною подальшого укріплення фінансового положення іноземних банків та, відповідно, погіршення стану національних банків.

Але перш за все для повноцінного функціонування банків як з іноземним, так і з приватним капіталом необхідні стабілізація на банківському ринку та поживлення економіки загалом.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Дорошенко Г.О. Сучасні тенденції руху іноземного капіталу у банківському секторі України / Г.О. Дорошенко // Економічний аналіз. – 2013. – № 12. – С. 32-34.
2. Осадчий Є.С. Банки з іноземним капіталом на ринку України: проблеми та перспективи розвитку / Є.С. Осадчий // Стратегія економічного розвитку України. – 2013. – № 33 – С. 94-102.
3. Офіційне інтернет-представництво Національного Банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://bank.gov.ua>
4. Сайт новин [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.112.ua
5. Forbes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forbes.net.ua>
6. Національне рейтингове агентство «Рюрік» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://rurik.com.ua>
7. Форіншурер – журнал про страхування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forinsurer.com>
8. Корнелюк Р.И. Присутствие иностранных банков в Украине / Р.И. Корнелюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bankografo.com/blog>
9. Фінансовий портал Мінфіну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minfin.com.ua>
10. Тарасевич Н.В. Оцінка впливу іноземного капіталу на функціонування банківської системи України / Н.В. Тарасевич, К.Е. Мазуренко // Регіональна економіка та управління. – 2016. – № 3 (10). – С. 74-77.